

több meghatottsággal, eszményítéssel és belső nagyotgással telítse az idilli részeket; minél színesebben és megragadóbban villantja elének az emberi boldogság megnyilvánulásait, annál komolyabban az életben, átitatódott eggyé vált nivalója a képmutató, erőszakos, ideje-múlt társadalmi erőkről.

Amilyen szenvedéllyel, izzó gyűlölettel, maró szatírával és keserűséggel szól egy hazug társadalom ördögi machinációiról, oly mértékben kényszerül idealizálni, szebbé, tartalmasabbá tenni a tiszta szívek vonzódását.

S a megoldás?

Mintha csak egy megoldása maradna a művészi igazságszolgáltatásnak: a népmese igazsága.

Egy fikatív, de a legtisztább, a legmegfelelőbb igazságszolgáltatás ez: a feudális társadalom „igazságával” szemben — az emberi igazság győzelme.

EBBEN A VALÓSÁGTÓL VALÓ HIRTELEN ELKANYARODÁSBAN nemcsak Mikszáth írói módszerének problematikusságát, a realizmus és romantika kettősségének feloldhatatlanságát, a mű egész szerkezetében jelenvaló ellentmondást kell meglátnunk, hanem ennek a művészi alkotómódszernek a társadalmi eredőjét is.

Ennek az írói módszernek és emberi

állásfoglalásnak a gyökerei ott vannak Mikszáth Kálmán korában.

A magyar századvég hatalmas földcsuszamlást jelző talajának ingatagságában, az emberi értékek hullásában, egy eszményített feudális világ elembertelenedésében, illúziók és hazugságok között — Mikszáth valóban nem talál semmi vigasztalót.

S a maga módján — megszenkesztve művészetében a maga világot — művészi áttételesség formájában válaszol háborgó lelkiismeretének szavára.

Ez a válasz sokszor halk, de sohasem erőtlen, gyakran kihagyó, de mindig egyértelmű.

Az idő és a viszonylagosság élményének első és úttörő művészi megfogalmazását adta Mikszáth a magyar regényirodalomban.

Ennek az úttörő kísérletnek eredményeit és kudarcait, a kivitelezés problematikusságát és a művészi szándék becsületességét mutatja ez a regény is.

MIKSZÁTH KÁLMÁN VILÁGÁT FEDI FEL előttünk ez a könyv.

Egy letűnt kor levegőjét, emberi indulatait, felejthetetlen és előremutató tanulságait idézi, visszhangozva egy elsüllyedt világ távoli, elkésett, megszívlelendő üzenetét.

(1957)

Krónika a szegények életéről

Bori Imre

Vasco Pratolini: Szegény szerelmek krónikája, Szépirodalmi kiadó, Olcsó könyvtár, Budapest, 1956.

A mai irodalmaknak valahogy próbakövévé vált a kisemberek életének bemutatása. Mert a XX. század irodalmában nagy hódításokat tett az intellektualizmus. Magának vallja immár a lírát, a színpadot jórésztben ő uralkodik és a regények vastos kötetiben is elterpeszkedik. Ennek az irodalomnak lapjain a legtöbb esetben nem cselekvő élet bontakozik ki, hanem az

elmélgedés, mint jellemzően intellektuális magatartás válik uralkodóvá. Nem véletlenül merül fel éppen ebben a században az a téves felfogás is az irodalom hőseiről, hogy csak a többitől elütő emberi élet lehet érdekes és csak azt lehetséges ábrázolni.

Dél-Európában azonban kibontakozott egy regényirodalom, amely szándékában és az életéről vallott, az írói ábrázolásról kialakított felfogásában lényegesen elüt a világirodalomban uralkodóvá vált felfogástól. Ez az irodalom az élet közelében vagy magában az életben él, onnan merít, abból táplálko-

rabbá, annál súlyosabbá válik mondanak, annak hőseit ábrázolja. És az író sem hideg prizma csupán, hanem érző lény, aki hőseivel együtt él, szenved és emberi részvétellel meleg humánus sugároz minden mondata. Mondani sem kell: ennek az irodalomnak központi problémája a kisember és annak élete.

Valahol a századvégen kell keresnünk gyökereit ennek az irodalomnak, Giovanni Vergának, a verizmus megteremtőjének életművében. Amikor aztán a fasizmus tovább élte az olasz élet rettenetes ellentmondásait, maga után vona az írók kiválasztódását is. Ezek shakespeare-i értelemben vett „tükrei” akarnak lenni az olasz életnek. És ennek a tükörnek a foncsora vér, és érző idegek. Neorealizmusnak hívjuk ezt az írói vállalkozást és az életről, irodalomról alkotott felfogást. A háború utáni új olasz filmgyártás szertevitte a világban ezt az ábrázolási módszert, és most lassan kézbe kapjuk az új olasz film irodalmi megfelelőjét is: a neorealista regényt.

Jellemző képviselője ennek a megújított és magára talált olasz irodalomnak Vasco Pratolini életműve. Legjellemzőbb regénye a most magyar nyelven hozzánk is eljutott Szegény szerelmek krónikája. A regényben Firenze egy utcájának élete bontakozik ki, a Corno utcáé. „A Corno utca ötven méter hosszú, öt méter széles, járdája nincs. A Leoni utca és a Parlascio utca határolja: körülzárják, mint két szinpadi háttér – valóságos sziget, oázis a vadonban, elrekesztve a forgalom és a kíváncsiak elől. Lakni kell benne, vagy belesodródni a magunk ügye fonalán, másként nem találkozunk vele. Pedig néhány méterre van csupán a Palazzo Vecchiótól, amelynek hatalmas tömege egészen eltemeti. Aszfaltozott és kissé homorú; a szennylé a közepén húzódo csatornán távozik belőle. Esős napokon megárad és kétfelé osztja az utcát szilaj patakja...” Ebben az utcában az emberek valóságos életüket élik, hétköznapiak váltakoznak, emberi sorsok indulnak és fejeződnek be, tragédiák, kicsik és nagyok, töltik be villámaikkal a szűk kis utca minden zegét-zugát. Az író nem egyének, nem családok, hanem egy egész utca életének megrajzolására vállalkozik. A szegény szereplők felsorolásával kezdődik, mint valami hatalmas, egy emberi életet betöltő dráma kezdetén. Az író az ébresztőórák hangja nyomán indul el házról-házra, szobáról-szobára, hogy

felderítse az emberek titkait. Így lép be a regénybe Nesi, a szenes, a konjunktúra-ember, aki a fasizmus uralomra lépésében nem tragédiát lát, hanem üzleti lehetőségeket és előnyöket, így ismerkedünk meg Signorinával, a polgári életbe csöppent valamikori örömlánnyal, Corrado-val a kováccsal, a kommunista párt tagjával, akit a fasiszták a regény folyamán megölnék, Nennivel, a betörővel, aki rendőri felügyelet alatt áll és spiclivé válik, Giulioval, aki rögtön börtönbe kerül, aztán a Corno utca „örangyalaival”, az utca fiatal lányaival, a lakodalmat ülő Milena-val, aki „jó partit” csinált, fűszerkereskedőhöz ment feleségül, Aurórával, aki a vén és kéjenc Nesi szeretője lesz, Ugóval a fiatal fasisztával, Carlinóval, a karrier előtt álló fasiszta kisvezérel és még vagy harminc-negyven emberrel, kubikkossal, utcai árussal, és az asszonyok egész sorával. E sok ember különböző élete millió szállal fonódott eggyé ebben az utcában. Az író nem is tesz mást, csak sorra fejt fel ezeket a szálatokat, minden szobának, embernek elmondja az életét, napjai gondját, agynak gondolat-villanásait. Élet, gond, szerelem, halál. Ezek az istenek lebegnek az utca felett.

A fasizmus uralomrajutásának esztendeiben játszódik le a regény sokrétű cselekménye. A Corno utcában is urrá lesz a rémület. Az emberek megpróbálnak kitörni életükből magasabbra, a szebb élet felé, és nem sikerül senkinek sem. Az utcán továbbra is lengnek a száradó fehéreneműk, a mindig beduguló illemhely bűzei lengik be az utcát, és az élet mindennapjainak taposómalmában lassan őrlődnek a halál felé a lakók.

A probléma azonban abban rejlik: milyen az író módszere, amely lehetővé tette így ábrázolni, ennyire az életet visszaadóan a firenzei szegények életét.

Írói fogások helyett az írói magatartás kérdését kell elsősorban hangsúlyozni. Harcos írói magatartása a Pratoliné. Világnézetének gyökerei az olasz élet hétköznapijaiba nyúlnak, abba az életbe, amely feltétlenül a változásért, a szocializmusért harcol. Nem részvétet érez az emberek iránt, hanem meleg humanitással közeledik hozzájuk, és ez az a melegség, amely csak úgy árad a regény lapjaiból. Aztán pedig nem elvekben, hanem emberekben gondolkodik. Nemcsak ismeri az olasz emberek életét, hanem benne is él eb-

vele. Vajon magyarázható-e mással a regényében szereplő sok – társadalmilag és lélektanilag megalapozott és különválasztott – hős, akik valamennyien a maguk módján egyéniségek, egy sem hat mesterkéltnek, írói sémák szüöténének.

Az élet szaga, íze, keserve, izzadsága van ebben a műben. Harc folyik minden lapján, az élet árama viszi az olvasót. Az író irányt szab és válogat – csak erre a szerepre vállalkozik. Nem magyaráz, hanem mesél. Az élet gazdagodik vele, mert nem elvesz, nem kiragad az életből, hanem a maga szemét is, meggyőződését, emberi hitelét is hozzáadva alkot és teremt művészetet. Az író egyénisége nem független valami ebben a regényben, beleépül a regény világába, láthatatlanná válik, de minden sorából kicseng és

rányomja bélyegét a mű egészére. Apró tényekkel dolgozik, mégsem mozaikokból áll a regénye. Szinte a felbonthatatlanságig egységes. Egy utca sok lakójának sorsát tartja a kezében és soha, egy pillanatra sem válik természetellenessé ez a sok emberi élet egyetlen regény keretében. Egy ember élete hány felé indít el írói lehetőségeket! Pratolini azokon az ereken halad, amelyek egymás felé tartanak. Azt figyeli, hogyan kapaszkodnak egymásba az emberi életek fogaskerekei. A sors szeszélye is a legváratlanabb ellenponton törvényei szerint kapcsol egybe emberi sorsokat.

Emberre irányított figyelmünk éppen ezért talál gyönyörűséget az olasz neorealista irodalomban és külön szinte klasszikus remekében: a Szegény szerelmesek krónikájában.

